

- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (Eds.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC M., ZAJĄC A., TOKARSKA-GUZIŁ B. 2009. Extinct and endangered archaeophytes and the dynamics of their diversity in Poland. *Biodiv. Res. Conserv.* 5-8: 17-24.

Summary

The upright pellitory *Parietaria officinalis* L. is a rare species in Poland, occurring mainly in Silesia as a relic after cultivation in monastery gardens. This note describes distribution of the plant in the palace garden in Puławy during summer 2016. Eight localizations of an area of 10 m² or greater were evidenced as well as seven smaller sites. It occurs together with *Alliarion* and *Aegopodion podagrariae* species, which shows similarity to communities described in other countries: *Urtico-Parietarium officinalis typicum*, *Aegopodio-Parietarium officinalis* and *Parietarium officinalis*. The syntaxonomic status of this plant in Polish flora is unclear and so is its origin in Puławy. Further syntaxonomic studies and search for possible origin of this plant in Puławy are recommended.

Adres autora:

Łukasz Komsta
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Analityki Medycznej
Katedra i Zakład Chemii Leków
ul. Jaczewskiego 4, 20-090 Lublin
e-mail: lukasz.komsta@umlub.pl

Mikołaj Kaczmarek, Kornelia Kniola

WYJĄTKOWO DUŻA SAMICA ŻABY ŚMIESZKI *PELOPHYLAX RIDIBUNDUS* – OBSERWACJA Z POŁUDNIOWO ZACHODNIEJ WIELKOPOLSKI

Exceptionally large female Marsh Frog *Pelophylax ridibundus* – an observation from south-western Wielkopolska

Żaba śmieszka *Pelophylax ridibundus* występuje w prawie całej Polsce (Rybacki 2003, 2012, Berger 2008). Jest gatunkiem o szerokim zasięgu obejmującym zachodnią, środkową i wschodnią Europę, aż po wschodni Kazachstan (Kuzmin et al. 2016). Gatunek ten introdukowany poza naturalnym zasięgiem i jako jeden z nielicznych europejskich płazów jej trend populacyjny wykazuje tendencję do wzrostu (Kuzmin et al. 2016). Zasiadła głównie zbiorniki duże i głębokie, m.in. jeziora, zwirownie czy rzeki (Rybacki 2003, 2012), jednak w sprzyjających warunkach przemieszcza się w ciągu roku pomiędzy lokalizacjami, wybierając w okresie letnim ciepłe, dobrze nasłonecznione zbiorniki wodne, w tym starorzecza czy



Fot. 1 Samica żaby śmieszki *Pelophylax ridibundus* Pallas, 1771 o długości 130 mm odnaleziona w dniu 24.04.2015 w miejscowości Jerka na obszarze Parku Krajobrazowego im. gen. Dezyderyego Chłapowskiego (fot. Kornelia Kniola).

Photo 1. Female Marsh Frog *Pelophylax ridibundus* Pallas, 1771 of length 130 mm, found on 24.04.2015 in the village Jerka in General Dezydery Chłapowski Landscape Park (photo by Kornelia Kniola).

glinianki (Rybacki 2003, 2012). Na terenie Polski gatunek ten osiąga długość ciała od 67 do 110 mm dla samców i od 73 do 135 mm dla samic (Berger 2000). Podobnie Juszczuk (1987) jako górną granicę w warunkach krajowych podaje 130 mm (hipotetycznie do 140 mm). Jednakże obaj autorzy określają osobniki powyżej 120 mm jako rzadkie. Juszczuk (1987) w swoich badaniach nie odnotował osobnika powyżej 130 mm, natomiast Berger (2000) przytacza zaledwie trzy przypadki samic przekraczające 120 mm, w tym jedną o długości 135 mm (Berger 1975 za Juszczuk 1987).

Batrachofauna Parku Krajobrazowego im. gen. Dezyderyego Chłapowskiego - zlokalizowanego na terenie województwa wielkopolskiego, na pograniczu dwóch powiatów: kościańskiego i śremskiego – w przeszłości była intensywnie badana (Rybaki i Berger 1997, 2003, Tryjanowski et al. 2003). Kompleksowa inwentaryzacja została przeprowadzona w latach 1995-96 (Rybacki i Berger 1997). Podczas badań wśród 4 zbiorników monitorowanych w miejscowości Jerka autorzy nie wykryli żaby śmieszki. Natomiast we wszystkich 4 zbiornikach opisano występowanie żaby moczarowej *Rana arvalis*. W obrębie stanowiska w dwóch zbiornikach notowano grzebiuszkę ziemną *Pelobates fuscus*, ropuchę szarą *Bufo bufo* i żabę trawną *Rana temporaria*. Po jednym zbiorniku zasiedlały ropuchy zielone *Bufo viridis*,

żaby jeziorkowe *Pelophylax lessonae* i żaby wodne *Pelophylax* kl. *esculentus*. Rybacki i Berger (1997) określają żabę śmieszkę na badanym terenie jako gatunek rzadki, średnio liczny. Jej stanowisko położone najbliżej Jerki to sąsiedztwo jeziora Zbęchy (oraz pobliskie torfianki) oddalone o niecałe 4 km (Rybacki i Berger 1997).

W dniu 24.04.2015 we wsi Jerka (gmina Krzywiń, powiat kościański) w województwie wielkopolskim wykryta została samica wykazująca cechy fenotypowe żaby śmieszki o długości całkowitej 130 mm (fot. 1) (N 51°53'58.56" E 16°50'58.81"; EPSG 2180). Wiew znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego im. gen. Dezyderego Chłapowskiego. Znalezione osobniki wygrzewały się na brzegu wiejskiego stawu o powierzchni ok. 22 arów. Staw wykorzystywany jest do hodowli ryb. Zbiornik ma kształt zbliżony do trójkąta z dwóch stron graniczącego z drogami, natomiast na przeciwnym brzegu znajduje się utwardzony plac i zabudowa. Staw przechwytytuje wody opadowe wpływające do niego bezpośrednio z jezdnii i wykazuje silną eutrofię. Barwa wody ma kolor zielonkawy, brak roślinności zanurzonej, a dookoła w bezpośrednim sąsiedztwie brzegu znajduje się wąski pas roślinności wynurzonej składający się z pałki *Typha* L. oraz trzciny *Phragmites* L. Podczas przeprowadzonej kontroli cała roślinność wokół stawu była świeżo wykoszona. W zbiorniku obserwowane były również pojedyncze godujące ropuchy szare, mniejsze osobniki żab zielonych o cechach żaby śmieszki i żaby wodnej nie przekraczające 100 mm, oraz liczne kilkudziesięciocentymetrowe karpie *Cyprinus carpio*. W odległości 130 m na wschód oraz 250 na zachód znajdują się kolejne 2 zbiorniki wodne o powierzchni odpowiednio 16 i 24 ary. W większym z nich obserwowano również kilkanaście osobników żaby śmieszki, w tym kilka dużych osobników prawdopodobnie przekraczających 100 mm, jednak nie udało się ich odłowić i dokładnie zmierzyć, ani określić płci.

W literaturze znajdują się informacje o większych niż znalezione przez nas osobnikach żaby śmieszki – nawet do 170 mm – szczególnie w południowej części jej zasięgu (Juszczyk 1987). Dla obszaru Czech uznaje się, że wyjątkowo żaba śmieszka może osiągać 166 mm (Zwach 2013). Jednak w Polsce osobniki o długości 130 mm są rzadko spotykane i dotyczy to pojedynczych przypadków (Berger 2000). Rekordowy okaz śmieszki złowiony przez Juszczyka (1987) pochodził z Przemyśla i miał 130 mm. Niemniej jednak tego typu notatki są ważne i ciekawe. Szczególnie wobec wyników uzyskanych z długoterminowych badań prowadzonych na płazach, które wykazały istotny wzrost średniej długości ciała żab zielonych w okresie od 1963 do 2003 r. (Tryjanowski et al. 2006). Wyniki te dotyczą jedynie gatunków rodzicielskich, tj. żaby jeziorkowej i śmieszki. Zwiększenie się całkowitej długości ciała interpretuje się m.in. jako odpowiedź gatunku na zachodzące zmiany klimatu (Tryjanowski et al. 2006). Obecnie potrzeba dalszych badań zarówno batrachofauny całego Parku Krajobrazowego im. gen. Dezyderego Chłapowskiego, jak i generalnie żab zielonych, szczególnie wobec spuszczony pozostawionej przez śp. prof. Leszka Bergera (Kolenda i Kaczmarek 2015).

Autorzy dziękują Krzysztofowi Kolendzie i Piotrowi Tryjanowskiemu za cenne wskazówki udzielone podczas przygotowania notatki.

LITERATURA

- BERGER L. 2000. Płazy i gady Polski – Klucz do oznaczania. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- BERGER L. 2008. Chrońmy europejskie żaby zielone. Fundacja Biblioteka Ekologiczna, Poznań.
- JUSZCZYK W. 1987. Płazy i gady krajowe. Tom II Płazy. PWN, Warszawa.
- KOLENDA K., KACZMARSKI M. 2015. Fabulous green frog's professor – Leszek Berger 1925-2012. *Alytes* 32: 3-5.
- KUZMIN S., TARKHNISHVILI D., ISHCHEKOV V., DUJSEBAYEVA T., TUNIYEV B., PAPPENFUSS T., BEEBEE T., UGURTAS I.H., SPARREBOOM M., RASTEGAR-POUYANI N., MOUSA DISI A.M., ANDERSON S., DENOËL M., ANDREONE F. 2009. *Pelophylax ridibundus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2009: e.T58705A11825745. Dostęp 20.07.2016. [<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2009.RLTS.T58705A11825745.en>].
- RYBACKI M. 2003. Żaba śmieszka *Pelophylax ridibundus* Pallas, 1771. In: GŁOWACIŃSKI Z., RAFIŃSKI J. (Eds.). Atlas płazów i gadów Polski. Status – rozmieszczenie – ochrona. Biblioteka monitoringu środowiska. Warszawa-Kraków: 76-77.
- RYBACKI M. 2012. Żaba śmieszka *Pelophylax ridibundus*. In: MAKOMASKA-JUCHIEWICZ M., BARAN P. (Eds.). Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część III. GIOŚ, Warszawa: 45-465.
- RYBACKI M., BERGER L. 1997. Płazy Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego. Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski 4: 22-40.
- RYBACKI M., BERGER L. 2003. Współczesna fauna płazów Wielkopolski na tle zaniku ich siedlisk rozrodczych. In: BANASZAK J. (Ed.). Stepowienie Wielkopolski pół wieku później. Akademia Bydgoska im. K. Wielkiego, Bydgoszcz: 143-173.
- TRYJANOWSKI P., SPARKS T., RYBACKI M., BERGER L. 2006. Is body size of the water frog *Rana esculenta* complex responding to climate change? *Naturwissenschaften* 93: 110-113.
- TRYJANOWSKI P., RYBACKI M., SPARKS T. 2003. Changes in the first spawning dates of common frogs and common toads in western Poland in 1978–2002. *Ann. Zool. Fennici* 40: 459-464.
- ZWACH I. 2013. Obojživelníci a plazi České republiky. Grada Publishing, Praha.

Summary

The note presents a case of an extremely large body size of female Marsh Frog *Pelophylax ridibundus* found in General Dezydery Chłapowski Landscape Park in west-central Poland. These female was characterised by extreme body length (130 mm) and it is among the largest individuals of this species found in Poland.

Adresy autorów:

Mikołaj Kaczmarski
Instytut Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71 C, 60-625 Poznań
e-mail: traszka.com@gmail.com

Kornelia Kniola
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego
ul. Kościuszki 95, 61-716 Poznań
e-mail: rogalinski@zpkww.pl